

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дфн. Бойка Цигова, член на научно жури в конкурс

за заемане на академична длъжност “професор”

по професионално направление 2.1. Филология.

(*Японска литература и култура*), обявен в ДВ, бр. 21 от 13. 03. 2020 г.

За кандидата в конкурса доцент, д-р Гергана Руменова Петкова

Доцент д-р Гергана Руменова Петкова е единствен участник в обявения конкурс за заемане на академична длъжност „професор“ по професионално направление 2.1. Филология. (*Японска литература и култура*).

От представения пълен комплект с документация е видно, че кандидатът отговаря на всички задължителни условия и изисквания по настоящия конкурс. Попълнената справка по образец (с придружителни приложения по всички групи на показателите) потвърждава, че са изпълнени и Минималните национални изисквания по чл.26 от ЗРАСРБ за научната област 2.Хуманитарни науки, както и допълнителните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“.

Доц. д-р Гергана Петкова има впечатляваща академична биография на университетски преподавател и изследовател. Според представеното CV на кандидата, през 2004 г. тя успешно защитава на английски език докторат на тема „*Мъжките образи в японските вълшебни приказки: класификация и анализ*“ (*Male Characters in the Japanese Fairy Tale: Classification and Analysis*) в Университет Цюрих, Швейцария. През 2005 г. дадената ѝ в Швейцария НОС „доктор“ е утвърдена от Висшата атестационна комисия на Р. България (Удостоверение № 1288 – ВАК), (ВАК, шифър 2.1. Филология: Литература на народите от Америка, Азия, Африка, Австралия и Океания). Назначена е на работа в СУ „Свети Климент Охридски“ през 2007 г. От 2008 г. е на длъжност „главен асистент“ в специалност Японистика на катедрата „Езици и култури на Източна Азия“. От 2012 г. заема академичната длъжност „доцент“ – първоначално в катедра „Езици и култури на Източна Азия“, а понастоящем в катедра Японистика към Факултет по класически и нови филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. В катедра Японистика доц.д-р Г. Петкова преподава общо 12,

разработени от нея дисциплини от учебния план на специалност Японистика. В 8 от тях провежда лекционни курсове и упражнения за ОКС Бакалавър и в 4 – за ОКС Магистър. Участва и в преподавателския екип на СДК „Японски език и култура“ към Факултета по класически и нови филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Научен ръководител е на общо трима докторанти –двама българи и един чужденец. Двама са успешно защитили: Евелина Хайн – през 2018 г., в СУ „Св. Климент Охридски“, ФКНФ и Дијана Никодиновска – през 2015 г., в Скопски университет. Третият – Мария Симеонова е зачислена на 01.02.2020 г., като редовен докторант по 2.1.Филология (Японска литература и култура), във Факултет по класически и нови филологии, СУ „Св. Климент Охридски“.

Тъй като имам дългогодишни преки впечатления от преподавателската и научната ѝ активност, убедено твърдя, че доц. д-р Гергана Петкова се отличава с качества на професионално подготвен, компетентен и инициативен колега-японист. Тя е преподавател с въображение и интуиция, с които успява да внуши на студентите увереност и доверие. Наред с качествата ѝ на способен педагог, доказателство за приноса ѝ в образованието по японистика са отличните резултати, които постига в сферата на иновационната учебна дейност. Доцент Гергана Петкова следва самостоятелно изградена преподавателска стратегия, чиято цел е по-задълбочено усвояване на знанията на студентите по японски и старояпонски език, етнография, класическа японска литература и традиционна японска култура. Ефективността от тази стратегия до голяма степен се дължи на прилаганите от нея нови методи и съвременни форми на аудиторни и извънаудиторни занятия. Тя се стреми максимално да ангажира вниманието на студентската аудитория с тематично подбрани дискуссионни формати, онагледява теоретичния материал на лекционните си курсове с подходящи мултимедийни средства, инициира разнообразни интерактивни задания. Периодично провежда анкети сред студентите за мнения, забележки и препоръки за обучението им в преподаваната учебна дисциплина и по този начин активира личната им отговорност към изучавания материал. Освен за придобиване на задълбочени знания за японския език, литературата и културата на Япония, избраният от доц. Петкова комплексен начин на обучение допринася за култивиране на индивидуални и колективни умения у студентите, за разгръщане на потенциалните им възможности за изучаване на

японски език, литература и култура, които да им осигурят по-широка и пълноценна професионална реализация.

Повишеният интерес на студентите към всички нейни учебни дисциплини потвърждава успеха в постигане на резултати от „съзнателно образование“, което доц. д-р Гергана Петкова представя като основен фокус на научноизследователската си дейност.

Монографията „Съзнателно образование. Примери от българската японистика“ е първото и засега единствено по рода си комплексно японистично изследване у нас. Книгата е издадена през 2020 г. и е заявена от доц. д-р Г. Петкова като основен хабилитационен труд по настоящия конкурс.

Съдържанието на книгата е разпределено в две части, заключение, библиография, 8 приложения и включва разнообразен илюстративен материал.

Основната теза на труда е **осъзнаване** целите на образованието по японистика през призмата на филологическото образование. Разработката е в две посоки, съобразно с двупосочния модел на учебния процес. Това е постигнато като анализите на факторите за осъзнаване на обучаемите относно целта на тяхното образование са обвързани с анализи на факторите за осъзнаване на ефективното обучение от страна на преподавателите.

Достоинствата на монографичния труд на доц. д-р Г. Петкова се открояват с няколко аспекта.

Обединяването на разнородни методологични подходи. Според Гергана Петкова, целта на разработения и приложен от нея подход е „да обедини съществуващите методи за теоретично и интерактивно (включително хибридно) обучение с комплекс от целенасочени образователни действия в посока съзнателно организиране, усвояване и практикуване на учебния материал в постоянна връзка с реалността“ (с. 10).

Идейната платформа на темата за същността на „съзнателното образование“ е разгърната в **част първа** на монографията. От теоретична гледна точка, аналитичният дискурс се отличава с комплексен интердисциплинарен аспект. В общата теоретична рамка на изградения от доц. Петкова модел анализите се опират на постановки в научни трудове на различни автори, привлечени са също и някои идеи от източната философия и дзен будистките практики, релевантни с тематиката на труда. Въз ос-

нова на различни научни концепции, разсъжденията следват логиката на обвързаност на обективни и субективни фактори с обективни и субективни обстоятелства и факти. Теоретичните изводи навсякъде в изложението са подкрепяни с примери от обучението по японски език и култура в катедра Японистика.

В първия раздел, като принципно приложима за обосновката на „съзнателното образование“ и обучението по японистика, е посочена мотивационната теория на Ейбрахам Маслоу за йерархията на човешките потребности. Нейният модел, известен като „пирамидата на Маслоу“ е приложен като отправна точка за анализ на развитието на българската японистика през първите три десетилетия от създаването ѝ. Както и в следващите раздели, изводите и заключенията се движат от общото (в случая „съзнателното образование“) към частното (образованието по японистика). Според доц. Петкова, за да е „най-адекватно на реалността, съзнателното образование трябва да е в постоянна връзка с тази реалност като анализира възможностите, очакванията, нуждите и потенциала на всички взаимосвързани елементи. В случая с образованието по японистика това означава съзнателна оценка на възможностите, очакванията, нуждите и потенциала на обучаеми, обучаващи, работодатели, учебна среда, обществена среда“(с. 15). Считаю, че инкорпорирането на теорията на Маслоу с оглед на осъзнаване на целите, задачите и резултатността на образованието е оригинален похват, очертаващ нов ракурс в профила на филологията като професионално направление и на японистиката като университетска специалност.

В раздела „Дарвин и еволюцията на японистиката: история и перспективи“ Петкова също е открила оригиналното решение да използва в сравнителен план елементи от теорията на Дарвин за произхода на видовете. Познавайки се на труда му „Произход на видовете посредством естествен отбор, или запазването на облагодетелствани породи в борбата за живот“(1859), състоянието и перспективите на българската университетска специалност японистика се осмислят посредством интерпретация на развитието ѝ в качеството ѝ на „вид“ от „родовото“ професионално направление Филология. И тук анализът се гради *от общото към частното*, с разликата, че в случая общото е филологията, а частното – японистиката.

Акцентът в третия раздел е качеството на обучението и формите на контрол в процеса на обучението. Част от заглавието на раздела е „ТУК“ и „СЕГА“. Първото е

абривиатура на теорията „Тотално управление на качеството“, разработена от Каору Ишикава. Втората абревиатура е находчиво дефинирана от доц. Петкова като „Семинари, експерименти, групови дискусии и анкети“ (с. 28, бел.10 под линия). Петкова е използвала някои принципи от японското приложение на теорията, които според нея биха могли да се адаптират към образователната сфера „с оглед на предизвикателствата пред чуждоезиковото обучение (ЧЕО) през 21-ви век и пред японистиката в частност, за да търсим адекватни работещи решения за справяне с проблемите“ (с. 29). Наред с рационалните предложения на доц. Петкова за усъвършенстване на системата, тя изразява свое лично мнение, посочвайки и конкретните трудности, пред които са изправени участниците в процеса на обучение по японистика. Обръща внимание на ефективността от прилагане на нови методи на обучение, от проектната дейност, от личната и екипна осъзнатост за нивото на отговорност както на преподавателите, така и на студентите в условията на съвременните предизвикателства. Без да са спестени негативните моменти и проблемите. Потвърдената с примери аргументация в този раздел е изградена в релация *общо – частно – общо* (тук: ЧЕО – японистиката – „Съзнателно образование“). Потвърдена е с извода, че: “трябва да се мисли и да се насочат усилия към съдържателността на самия учебен процес, неговата фундаментална цел и полза“. И към това всеки един от участващите в процеса – учители, ученици, преподаватели, студенти, ръководни органи, работодатели, семейство и общество трябва да подхождат „осъзнато“ и „съзнателно“ (с.56).

Последният раздел е посветен на възгледите на доц. Г. Петкова за осмислянето на образованието през призмата на общочовешки мъдрости, постулирани от будистката философия и по-конкретно – в светлината на практиките в учението Дзен. За целта на анализа са привлечени възгледите на Александър Симпкинс и Джон Дюи за дзен и някои метафорични съждения на основоположника на сценичното изкуство Но – Дзеами Мотокийо. Значението на опита и състоянието на духа в теорията за съзнателното образование в случая се свързват с дидактичните аспекти в напътствието на Дзеами за постигане на висши актьорски умения, в неговия трактат за „цветето“ (в теорията му „хана“ в изкуството Но). От една страна, позовавайки се на аналогията за естествения жизнен цикъл на растенията – от покълването от засято семе, поникването, разцъфването и дори повяхването им, за да се възродят отново във

вечния кръговрат на живота, Петкова достига до извода, че „това се отнася както за материала, който се преподава/усвоява, така и за участниците в процеса“ (57-58). Същевременно, анализите на опита и практиката в образованието, на формата и съдържанието на обучението следват будистките концепции с оглед възгледите на Симпкинс и Дюи за дзен будизма и същността на образователния процес. Вниманието е насочено към критериите за самопознание, етапите, техниките и стъпките в самоосъзнаването на потенциала на учащите, познанието *за* и взаимодействието им със заобикалящия ги свят. По смисъла на концепцията ѝ за „съзнателното образование“, обобщаващият извод на Петкова е, че „...участието, вниманието към себе си и към околната среда, включването във всяка ситуация като творец, не само като страничен наблюдател, и не на последно място самоусъвършенстването в и чрез практиката са еднакво валидни и за образователната философия на педагози като Дюи и Макаренко, и за дзен практиките (с. 74).

Във **Втората част** на изследователския труд е представен новаторски подход към прилагане на теорията в практиката посредством 5 конкретни примера на занятия по теми от обучението по японистика. Авторката нееднократно аргументира този свой подход, защото е убедена в извода си, че „само чрез опита и практиката индивидът ще може да се контекстуализира в теорията и да се идентифицира с нея, да я види в светлината на приложението ѝ в реалния живот и да извлече от нея полезния „екстракт“ за бъдещото си развитие“ (стр. 67). Иначе казано, би се постигнало „съзнателното образование“ и биха се осъществили неговите основни принципи и реализация в практиката на учебния процес.

Извън задълбочената теоретична аргументация, трудът на доц. Петкова като цяло поражда и усещането, че образованието по японистика, по-точно самата специалност японистика образно напомня жив организъм. Алюзията се подхранва от това, че концептуалното ядро – „съзнателното образование“ е „заредено“ с конкретни примери от обучението в специалност японистика. Към същия ред на мисли ще добавя, че не е случаен, според мен и подборът на теориите във всеки от разделите на първата част. Те са като щрихи, последователно надграждащи жизнения образ на японистиката. В първия: появата и условията на развитие се открояват (по подразбиране) като обосновка на появата и условията на развитие на японистиката; във втория: те-

орията за произхода щрихира оцеляването – като адаптация към съвременните условия във всеки етап от живота на японистиката; в третия – като път на усъвършенстване на японистиката; в четвъртия: духовният аспект на дзен практиките се осмисля като състояние, жизнен статус, самоосъзнаване и себе-утвърждаване на живия организъм японистика в сферата на образованието. Вероятно не точно това е бил замисълът на автора, но според мен подобна интерпретация не би звучала встрани от идеята на труда. Не е случаен и фактът, че книгата се появява през 2020 г. – юбилейна за специалност Японистика, в навечерието на нейната 30-годишнина.

Библиографията на монографията съдържа трудове на български, японски, руски, американски и европейски учени и изследователи. Източниците на цитираната научна книжнина са на български, английски, японски и руски език.

Доц. д-р Гергана Петкова е български японист, който се ползва с признание в научните среди у нас и в чужбина. Заявените в настоящия конкурс 27 публикации са на български, английски, руски и японски език. Сред тях освен монографията, за която вече стана дума, са: две глави от колективни монографични трудове, едно учебно помагало, студии и статии в научни списания и сборници от научни конференции и в поредици, както и предисловия в специализирани издания. 11 от тях са рецензирани и са с престижни международни референции: 3 – в Web of Science/Scopus; 7 – в CiNii, РИНЦ и др.: (Zentralblatt, MathSciNet, DBLP, ERIC, ACM Digital), а 7 са регистрирани в Националния референтен списък.

Общият профил на научната продукция на доц. д-р Гергана Петкова показва, че разработваната от нея специализирана научна проблематика е с акцент върху културологичния прочит на класическата японска литература, обучението по японски и старояпонски език, етнография на Япония и японския фолклор. Монографията ѝ, както и всяка от останалите публикации допълват и обогатяват с нови аспекти японистичните изследвания у нас. Във всяка са заложени ценни научни постановки, потвърдени с прецизирана научна аргументация и са доказателство за натрупан изследователски опит и творческа зрялост.

За периода 2013 – 2020 доц. д-р Г. Петкова е участвала в 17 научни конференции, национални и международни форуми у нас в Япония, Русия и други европейски страни. Организатор е на 7 конференции с международно участие, в 3 от които е би-

ла председател. Членувала е в организационен комитет на една от годишните конференции на Европейската асоциация на ресурсните специалисти японисти (2019). През същия период е била научен ръководител на 9 престижни научни проекти: 3 национални (2016, 2019 – по договори с ФНИ към СУ „Св. Климент Охридски“ и 2014 г. – финансиран от Мицубиши корпорейшън) и 6 международни (2013, 2014, 2015, 2016, 2019, 2020) финансирани от “The Japan Foundation“).

От 2009 г. и понастоящем е членувала в 4 авторитетни международни организации; European Association for Japanese Studies (2009 ~), International Union of Anthropological and Ethnological Sciences (2014 ~), International Society of Ethnology and Folklore (2015), Japan Anthropology Workshop (2016 ~).

Благодарение на качествата ѝ на учен и способността ѝ да намира най-оптималния баланс между лични амбиции в професионален план и силна мотивация за екипна академична и организационна дейност, доц д-р Гергана Петкова се ползва с респект в катедрата и уважение в академичните среди извън нея.

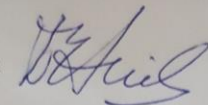
През 2019 г. е удостоена с Награда на японския посланик за принос в преподаването и изследването на японския език и култура.

Препоръката ми към нея е да продължи и занапред все така последователно и успешно да отстоява каузи, свързани с интересите на специалността и катедра Японистика в СУ „Св. Климент Охридски“.

В заключение: Посочените научни – теоретични и методологични достойнства в публикациите ѝ, успешната ѝ преподавателска практика и професионални качества като изявен японист са основание убедено да препоръчам на уважаемото научно жури и Факултета по класически и нови филологии доц. д-р Гергана Руменова Петкова да бъде избрана за професор по японска литература и култура.

25. 08. 2020

Рецензент:

/проф. д-р Бойка Цигова/